వారసుడు

శేషప్రభ

పెరుమాళ్ళు నామం దిద్దేడు అద్దం ముందు కోరికల పందిరి పాకిన పళ్ళే నామాలు ఆ దైవం పేరిట దిద్దడం పెరుమాళ్ళుకు దిన చర్య చిల్లి గవ్వ లేనివాడల్లా దీక్ష పట్టి మరీ పెద్ద వాడయ్యేడు. ఆ వున్న డాబా, వ్యాపారం, అతడి దీక్షకు తార్కాణం నెత్తి పలచ బడినా అతను అంత బాధపడలేదు. కాని తెల్ల వెంట్రుకలు, మిణుకు, మిణుకుమని కంచు కాగడాలై తలపై ఆక్రమించడం కొంచెం దిగులుగా వుంది అలనాడు వ్యాపారం ప్రారంభించిన కొత్త నుంచి, ఆనువాయితీగా తెచ్చుకున్న నామాలు ఆ ముఖానికి మరి కొంచెం పెద్ద తనం ఆపాదించుతున్నాయేమోనని యిబ్బంది పీకు తోంది మనసులో. అయినా నామాలు వదలడం మరీ కష్టమైన బాధ "తప్పు కదూ!" అని చేతులు దేవుని ముందు రెండు చెంపలేసేయి.

అవతల గదిలో మూలుగు రంగమ్మదని తెలుసు కోడాని కేమంత సేపు పట్టలేదు. "మళ్ళీ ఏ మొచ్చిందో ఈవిడకు" అని విసుక్కుంది మనసు. అలాగే హారతి వెలిగించి ఏడుకొండల స్వామిని తలుచు కుని గంట వాయించాడు పెరుమాళ్ళు.

రంగమ్మ అతని భార్య భర్తను మహా రాజుగానే చేసి, తానొక చరణదాసిగా కాల క్షేపం చేసింది పెరుమాళ్ళు కూడా అనుకూలంగా పాత్రగానే కాలంగడిపేడు. రంగమ్మ భర్త వ్యాపారేతర విషయాలు, కొన్ని తన సంసారానికి హానికరమైనవిగా ఉన్న, కేవలం భర్త స్వంత విషయాలుగా వదలి వూరుకుంది అయినా, యింత మంచి రంగమ్మకు ఒక్క కోరికమాత్రం పీక్కు తింటోంది మాతృత్వం లేని బ్రతుకే వెలితి దానికోసం పూజాపునస్కా రాలటుంచి, దాన ధర్మాలటుంచి, తీర్థయాత్ర లటుంచి అనుభవజ్ఞులైన డాక్టర్ల సలహా కూడా తీసుకుంది కాలంగడిచింది కాని వెలితి తీరలేదు 'భగవంతుని దయలేదు' అని పెదవి విరచేది పిల్లలమాట అటుంచి చేసిన స్నానాలు యాత్రా భోజనాలతో వచ్చిన ఉబ్బసం వ్యాధితో కృష్ణా, రామా, అనుకోడంలో రోజులు దొర్లు తున్నాయి

దొడ్లో రత్నం ఏదో చక్కబెడు తున్నట్టుంది కాలుకాలిన పిల్లిలా పూజకాని చ్చిన పెరుమాళ్ళు అటూ, యిటూ తిరుగుతున్నాడు రత్నంతెచ్చిన ఆరుయిడ్లెన్లు, గిన్నెడు నెయ్యి, కారప్పొడితో భోంచేసి గ్లాసెడు కాఫీపుచ్చుకొని వ్యాపార కార్యక్ర మానికి దిగే అలవాటుని ఈరోజు కూడా నిర్విఘ్నంగా పూర్తిచేసి రంగమ్మ గదిలోకి నడిచేడు ఆయన అలికిడి విని రంగమ్మ ఆయాసంతో ఓకేక వేసింది

"రత్నం ఎక్కడ ఛస్తున్నావ్?" పరు గెత్తుకువచ్చి బెదురుతో నిలబడింది రత్నం.

"అయ్యగారికి కాఫీ, టిఫిను చూసావా" అంది రంగమ్మ.

"ఆ! అయింది" అని పెరుమాళ్ళు "ఎలాగుంది?" అని ముక్తసరిగా అడిగాడు.

'ఫరవాలేదు. బాగానేవుంది' అంటూ

తేవబోయింది రంగమ్మ — పెరుమాళ్ళు తెళ్ళిపోయేడు. అలా అడగడమే పదివేలుగా భావించిన రంగమ్మ దుప్పటి పైకి లాగుకుని మళ్ళీ రత్నంను పిలిచింది.

'కుడితిలో బడ్డ ఎలికలా ఏంవని? కాస్త కాఫీ తాగి తరువాత చూడు అపని' అంటూ అండగనే రత్నం మందు గాజు గ్లాసులో పోసి రంగమ్మ చేత తాగించింది రంగమ్మ కళ్ళల్లో కృతజ్ఞత వెలిగింది ఆరోజు పగలు రంగమ్మకు కొంచెం నెమ్మదిగా ఉండడంతో ఎంగిలి పడండే రత్నం ఊరుకోలేదు.

రత్నం పగడపుబొమ్మ ఇంటిచాకిరీతో బండబారిన వైఖరి కనిపిస్తుందేకాని అందంలో ఆరోగ్యమైన సౌందర్యం ఉంది నిండా పదహారేళ్ళులేని, రత్నం అరవిరిసిన ముగ్ధ కుసుమంలా కనిపిస్తుంది రంగమ్మ ఆ అందాన్ని మనస్సులో ముద్దుగొని, సంతోష పడుతోంది. అంతరం పొలిమేర అవతలే ఉంచినా, మనసు, రత్నం మీద మెత్తగా మోపుతుంది అందుకనే కసిరినా అప్యాయత చిందుతుంది ఆమె మాటల్లో రంగమ్మ వాలు కుర్చీలో విశ్రాంతిగా పడుకుంది. పెరుమాళ్ళు జోళ్ళుచప్పుడు చేసుకుంటూ వచ్చాడు రత్నం అయ్య చేతిలో పళ్ళు అందుకుని లోపలికివెళ్ళింది మూడో మనిషితో మాట్లాడుతున్నట్లు 'కులాసాగా ఉన్నట్టుందే' అన్నాడు పెరుమాళ్ళు

''యిప్పుడు బాగానే వుంది. రాత్రి కెలా వుంటుందో'' నిట్టూరుస్తూ అంది రంగమ్మ.

ఉన్నట్టుండి ''విశాలాక్షి దగ్గరనుంచి ఉత్తరం వచ్చింది'' అన్నాడు. రంగమ్మకు వివరో పోల్చుకోడానికి చాలాసేపు పట్టింది. ఆమె పెరుమాళ్ళుకు చాలా దూరపు వరసన చెల్లెలు.

'ఎట్లాఉన్నారు? అందరూ క్షేమ మేనటా?'

'ఆవిడ రాయలేదు వాడూ.. చిదంబరం వ్రాసేడు'

'ఏమని? అప్పుడే అంతవాడయ్యాడా? ఎప్పుడో చిన్నప్పుడు చూసేనువాణ్ని.. ..' రంగమ్మ అప్యాయంగా ప్రశ్నలు వెయ్యడం ప్రారంభించింది. విశాలాక్షి భర్త పోయిన తర్వాత తనబిడ్డడితో ఎలాగడుపుతోందో అనే ఆలోచనల్లో లీనమై పోయింది రంగమ్మ. కాసేపటికి తేరుకుని ''ఎలా వున్నారండీ? వాళ్ళందరూ..'' అప్యాయంగా అడిగింది.

"ఏముంది. నన్నుచూసి కన్నుకుట్టిందిట" విసురుగా అన్నాడు పెరుమాళ్ళు. రంగమ్మకు అర్థం కాక మాట్లాడలేదు.

'వాడూ యిక్కడ చదువు వెలగబెడతాడుట. అందుకు రెండు సంవత్సరాలు మన యింట్లో వుంటాడుట' రంగమ్మ యీ సారిమాట్లాడలేదు కాని ఆలోచనలు దూరం పరుగెత్తాయి చిదంబరంని కళ్ళెదుట తెచ్చుకుని నిలబెట్టుకున్నట్లు ఊహించుకుంది మాతృత్వం కోసం తహ తహ లాడుతున్న ఆమనసు. తన దగ్గర కూచుని చదువుకుంటోన్నట్టు ఊహించుకుంది. మాతృత్వాన్ని ఆపాదించుకుని, వర్షాగమనానికి పులకరించిన భువిలా మనసు తేలిక పడింది. ఆరాత్రి నిద్ర పట్టలేదు. వర్షం వెలిసిన శరత్కాల వెన్నెల రాత్రిలా హాయిగా వుంది. ఆయాసం దగ్గు ఆ రాత్రి దగ్గరికి రాలేదు ఫలించిన ద్రాక్ష గుత్తుల వంటి ఆలోచనలతో ఆరాత్రికి కాపలా కాసింది

ఉదయం తనే పెరుమాళ్ళ పూజా సామగ్రి, పళ్ళెం వర్ణనాల పెట్టె సర్దింది. తరువాత ఫలహారం పెరుమాళ్ళ ముందుంచుతూ, వణుకు తున్న కంఠంతో అంది.

'మిమ్మల్ని ఒక్కటి కోరుతున్నాను.'

పెరుమాళ్ళ కనుబొమ్మలు ముడి పడ్డాయి. రంగమ్మ ముఖంలోకి చూసేడు శ్రావణ మేఘాల్లా అలుముకున్న కంటి నీళ్ళు ఏదో ఉత్కంఠను తెలియజేస్తున్నాయి. ఆవిడ నోట్లోంచి మాటలు కష్టంగా వచ్చాయి.

'చిదంబరాన్ని వచ్చి యిక్కడ చదువ మనండి .'

ఆమాటకు మనస్సులోనే విభిన్నమైన ఆలోచనలతో పీక్కున్నాడు పెరుమాళ్ళు. కొంతసేపు మాట్లాడలేదు మాట చెప్పడానికి తెరచిన నోరు రంగమ్మ ఆక్కడ లేక పోవడం చూపి, మూతపడింది

* * *

చిదంబరం ముఖంలో విశాలాక్షి ముద్ర ఉంది. సన్నగా పొగగా ఎదిగిన శరీరం, మమత చురుకుతనం చూపుతున్న కళ్ళు చూడగానే ఆకర్షించే ముఖం రంగమ్మను ఆకట్టుకున్నాయి.

కుర్రవాడు బి. ఏ దాకా రావడానికి ఎంత కష్టపడ్డాడో కదా అనుకుంది. చిదంబరానికి కావలసిన ప్రతివిషయం తరచి తరచి అడిగి తెలుసుకుంది ఎంతో ఓపికతో. అందుకే రంగమ్మలో అమ్మ కనబడుతుంది చిదంబరానికి . ఏవస్తువు ఎప్పుడు కావాలో జ్ఞప్తికి వుండదు అతనికి మరచి పోయి మరో జన్మలో బ్రతుకుతున్నట్లు అదో రకమైన ఆదమరుపు అంతేకాదు. అప్యాయంగా చూచేవాళ్ళదగ్గర కూడా అభిమాన పడుతూనే ఉంటుం దతని మనస్సు. ఒక్కోరోజు, రంగమ్మ స్థిమితం లేక పడుంటే అన్నం ధ్యాస లేకుండానే అవతలికి వెళ్తాడు. ఆదమరిస్తే పెరుగుపోసుకోకుండానే లేచి చెయ్యి కడుగుతుంటాడు. ఎందుకో రత్నానికి చిదంబరం వచ్చిన దగ్గర్నుంచి గట్టిగా మాట్లాడా లన్నా, విచ్చల విడిగా తిరగాలన్నా ఒళ్ళంతా బిడియపడుతోంది చిదంబరంతో మాట్లాడాలనివుంటుంది కాని మాట్లాడదు అతడు ఆదమరచి ఏదైనా తినక పోతే మనసు బాధపడుతుంది.

కృష్ణాష్టమంటే పెరుమాళ్ళకు ప్రత్యేకమైన పండగ ప్రతిసారి లాగే ఆరోజు నలుగురు స్నేహితులను పిలిచి పులిహోర బొబ్బట్లతో చక్కగా విందు చేసేడు ఆరోజు కొట్టు భారమంత చిదంబరం మీద పడింది సాయంత్రం వరకు కొట్టుమీదనున్న చిదంబరం అలసటతో అలాగే కాలేజీకి నాటకం రిహార్సల్‌కి వెళ్ళేడు. పెరుమాళ్ళ భాగవతం దగ్గర పెట్టుకుని దీర్ఘాలు తీస్తూ చదివేడు రంగమ్మ మగతగా పడుకుంది. రత్నం చిదంబరం కోసం ఎదురుచూస్తోంది అనుకోకుండానే కళ్ళు మూతలు పడ్డాయి మెలుకువ వచ్చి చూసేసరికి మూడంకె వేసి పడుకున్న చిదంబరం కనిపించేడు తేపానుకుని నాలుక కరచుకుంది యిక నిద్రపట్టలేదు మనసు, చిదంబరంమీద పరి పరి విధాల చిందర వందరైపోయింది రాత్రి పడుకున్న చిదంబరంతో తెల్లారి పొద్దెక్కినా కదలికలేదు శరీరం కంపిస్తోంది. అణగారుతున్న ప్రాణలోంచి, సన్నటి మూలుగు వినిపిస్తోంది రత్నం భయంతో కంపించింది రంగమ్మ గదిలోకి వెళ్ళి గద్గద కంఠంతో ఏదో

స్తుంది. జ్వరంతో కాలిపోతున్న శరీరాన్ని ముట్టుకున్న రంగమ్మ వైద్యుడి కోసం త్వరబెట్టింది. ఆనాలుగు రోజులు అంటీముట్టకుండా ఏదో పరిచర్య అతనికి చేస్తున్నానని మనసు ఆనందపడ్డా రత్నం ఎందుకో గట్టిగా ఏడవాలనే చాలాసార్లు అనుకుంది తేరుకున్న తర్వాత కూడా చిదంబరం చుట్టూ తిరిగి వేళకి మందూ మాకూ చూసేది. రంగమ్మవద్ద కంటే ఈకొద్ది రోజుల్లో రత్నం వద్దే చనువు చూరగొన్నాడు చిదంబరం. అదే పదివేలుగా రత్నం గుండెల్లో ఆనందం గంతులేసేది

* * *

'రత్నం అన్నం వడ్డించు. తొందరగా కాలేజీకి వెళ్ళాలి!' అన్నాడు చిదంబరం అన్నం తింటూ రత్నంతో ఏదో చెబుదామనుకున్నాడు బొటనవేలు నేలకురాస్తూ దూరంగావుంది రత్నం "మీకాలేజీలోనాటకమంట ఈరోజు మేము కూడా చూడవచ్చునా?" అంది రత్నం 'ఆ, ఆ! తప్పకుండా చూడచ్చు అత్తయ్యను తీసుకురా. సాయంత్రం నేనిక యింటికి రాలేను ఆలస్యమవుతుంది' అని చెయ్యి కడుక్కొని తొందరగా లేచి వెళ్ళిపోయాడు

ఆరోజు రాత్రి నాటకానికి వెళ్ళేరు రత్నం, రంగమ్మ నాటకం చాలా బాగుంది. ఒక యువకుడు ఉద్యోగం కోసం ప్రతి ఆఫీసుకు తిరిగి తిరిగి అలసి పోతాడు. ఒక ఆఫీసరు యింటికి వెళ్ళి, తన కాలేజీలో వున్న కొద్ది పరిచయంతో ఆయన కుమార్తెతో కబుర్లు కలుపుతాడు. తానొక పెద్ద ఉద్యోగం చేస్తున్నట్టు ఆ ఆఫీసర్ తో పనిమీద మాట్లాడడానికి వచ్చినట్టు అబద్ధమాడతాడు. బయట ఎందుకూ మారని మనిషి ఆ యింట్లో నౌకర్లు, చాకర్లు ఆఫీసర్‌గారి అమ్మాయి దగ్గర విపరీతమైన గౌరవం పొందుతాడు. ఆఫీసరుగారి అమ్మాయికి ఆకొద్దిపేపట్లోనే అతని మీద ప్రేమ కలుగుతుంది. అలా కొద్దిరోజులుగడిచి తిరా ఆఫీసర్‌గారు ఎదరపడే సరికి వ్యవహారం తారుమారవుతుంది. ఆఫీసరుగారు ఉద్యోగం వివరాలు అవీ అడిగి అవి అన్నీ అబద్ధాలని నిరూపించి, బయటికి తరుముతాడు. కాని అప్పటికే ఆయన కూతురు ప్రేమించిందని తెలుసుకుని, కూతురు ప్రేమ కాదననేలేక యిద్దరికి పెళ్ళిచేస్తి

వారసుడు

ఒకఉద్యోగం యిప్పిస్తాడు న్యాయంగా సాధించలేక పోయినా ఉద్యోగం, ఒక అబద్ధంతో, అనుబంధంతో సంపాదిస్తాడు నాయకుడు నాటకంలో. ఆవేషం వేసింది చిదంబరం అని కనిపెట్టేసరికి రత్నంలో ఎక్కడ లేని ఉత్సాహం సంతోషంకలిగి పరవశం చెందింది మాటలు చేతకాని, మందకొడిగాఉండే చిదంబరమేనా యితడు అని ఆశ్చర్య పడింది యింటికి నడిచిన గుర్తేలేదు అతని అభినయం నెమరువేసుకోవడంలో ఏదో విచిత్రమైన అనుభూతిలో నిండిపోయింది ఆలోచనల ఊయల నిండు చందమామలో తూగినట్లుగా సంతోషంతో నిండిపోయింది

ఆలస్యంగా లేచిన చిదంబరం ముఖం కడుక్కొని రంగమ్మ గదిలోకి వెళ్ళేడు అప్పటికే అక్కడ టిఫిన్ సేవిస్తున్న పెరుమాళ్ళ 'నాటకాల నాయకుడని చూస్తేనే తెలుస్తోంది' అన్నాడు వ్యంగ్యంగా, కడిగినా సరిగా పోని మెడమీద నున్న ఎర్రరంగు చూస్తూ. రత్నం కాఫీ తెచ్చి చిదంబరానికిస్తూ కళ్ళలో ప్రేమ నింపి అతనికేసి చూస్తూ అందించింది నాటకంలో అనుభూతి వాళ్ళిద్దరిమధ్యా కదిలింది అలా రత్నం అతని కేసి చూడ్డం పెరుమాళ్ళకి అసూయ కలిగించింది. కాలు కాలిన పిల్లిలా కాఫీ గ్లాసుతో గదంతా తిరిగాడు

"మామయ్యా, పరీక్షఫీజుకి ప్రస్తుతం అరవై రూపాయలు కావాలన్నాడు' చిదంబరం. ఎప్పుడూ అత్తద్వారా డబ్బుతీసుకొనే అలవాటులో ఉన్నా, ఎలాగా ఎదురుగా ఉన్నాడు గదాఅని.

పెరుమాళ్ళ ఒక్కసారి కోపంతో 'నా కోసం వెలగబెడుతున్నావ్ చదువు! తింటున్నది చాలక—' మాట పూర్తి కాకుండానే చిదంబరం గదిలోంచి బయటపడ్డాడు చిదంబరంతో అహం మండి పోయింది. బయలుదేరి వస్తున్నానని తల్లికో ఉత్తరం రాశాడు వెంటనే. భోజనాల గదిలోకి వెళ్ళి 'నేను వెళ్ళిపోతానని అత్తతో చెప్పు' అన్నాడు రత్నంతో. 'ఈ మాత్రానికేనా? అయ్యగారి తరహాయే అంత. అమ్మగారు యిస్తానన్నారు డబ్బు బాధ పడకండి.' రత్నం మాటలు అభిమానం గానే ఉన్నాయి గాని మనసు యింకా అక్కడ ఉండేందుకు యిష్టపడలేదు. వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు చిదంబరం. తిరిగి వచ్చే సరికి రాత్రి సుమారు పది గంటలు దాటింది. తిన్నగా గదిలోకి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు అప్పటికే రంగమ్మ, పెరుమాళ్ళ నిద్రపోతున్నారు. రత్నం భోజనం తీసుకు గదిలోకి వచ్చింది పెట్టె, బెడ్డు సర్దిన చిదంబరం 'రత్నం! యింటి దగ్గర అమ్మకు జబ్బుగావుందని టెలిగ్రాం వచ్చింది నేను వెళ్తున్నాను అనుక్షణం నిద్రకోసం పోరాడుతూ, ఎలాగో నిద్రపట్టించుకున్న అత్తను లేపడం యిష్టం లేదు నేను వెళ్ళిపోయానని, ఆమె ప్రేమకు మరొక జన్మలో పరిహారం చెల్లించుకుంటానని చెప్పు నీకు నేను ఏమీ యివ్వలేను!' అని రుద్ధ కంఠంతో సామాన్లతో బయటకు వెళ్ళిపోయాడు. రత్నం కళ్ళలోంచి మూగగా కన్నీరు పొరలు పొరలుగా వస్తోంది నుదూరమైన ఆకాశంలో, మేఘాల మధ్య గాలితో తేలి ఆడుతున్న తెగిన గాలి పటంలా మనసు తేలిపోతోంది అలాగే పిచ్చిగా కూలబడింది.

వెళ్ళిన వారానికి ఉత్తరం వచ్చింది తల్లి పోయిందని చిదంబరం నుంచి. రంగమ్మ విచారించింది. భర్తతో చిదంబరాన్ని రమ్మని రాయండి అంది 'ఎవరి కర్మ కెవరు కర్తలు' అని చప్పరించాడు పెరుమాళ్ళ.

* * *

'రత్నం, నీకు జడవేస్తాను రావే' అని రత్నాన్ని దగ్గిర కూర్చుండ బెట్టుకుని జడ వెయ్యడం ప్రారంభించింది రంగమ్మ. రంగమ్మలో మమతలూరి బాధ పెడుతున్నాయి ఆ మమతల్ని వర్షించేందుకు ఉన్న ఒకేఒక మనిషి రత్నం. తల్లి తండ్రులేని రత్నాన్ని యింట్లో పని కోసం తెచ్చుకున్నా, పిల్లల్లేని రంగమ్మకు ఒక్కొక్కసారి ఆమె దేవుడిచ్చిన బిడ్డగా కనిపిస్తుంటుంది. జడ వేస్తుండగానే, రత్నానికి పెళ్ళి చేయాలనే తలంపు వచ్చింది రంగమ్మకు.

ఆ రోజే భర్తను కదిపింది. "ఆ! పిల్లులికీ, కుక్కలకీ, పెళ్ళిళ్ళ చేయడానికి మనమేం పాపం చేసేం" అన్నాడు పెరుమాళ్ళ. కలుక్కుమంది రంగమ్మ

మనస్సు:— నిలాగైతేనేం వాదించి ఈ దారికి తీసుకు వచ్చింది రంగమ్మ అతన్ని.

ఆ రోజు ఆదివారం. పెరుమాళ్ళు సోదర వర్తక బృందంతో పేకాటలో కాలక్షేపం చేసి ఒంటి గంటకు లేచాడు. భోజనం చేసి పక్కమీద వాలేసరికి, ఎదురు వసారాలో ఒంటరిగా కూర్చుని రత్నం అన్యమనస్కంగా ఏదో ఆలోచిస్తోంది మాట్లాడేందుకు ఏమీ విషయం లేక వాలు కుర్చీలో పడుకుని రత్నం కేసి చూస్తోంది రంగమ్మ

మూడు గంటలకి కాఫీ కోసం కుంపటి వెలిగిస్తోన్న రత్నానికి వీధి తలుపు చప్పుడు వినిపించింది లేచి వెళ్ళి తలుపు తీసింది యిద్దరు వ్యక్తులు బయట నిలబడి పెరుమాళ్ళుని గురించి అడిగేరు 'నిద్ర పోతున్నారు'. అంది రత్నం. అయితే లేచే వరకు కూర్చుంటాం అని లోపలికి జొరబడ్డారిద్దరూ యింతట్లో పెరుమాళ్ళు లేచి బయటికి రావడంతో రత్నం తన పనిలోకి వెళ్ళిపోయింది. వెళ్తోన్న రత్నంతో మూడు కాఫీ పట్టుకురా అని ఆజ్ఞాపించేడు పెరుమాళ్ళు.

'ఆఁ ఏమిటి వీరేశం, విశేషం? నాగరాజును కూడా తీసుకొచ్చేవే? కూచో, కూచో,' అంటూ తనూ కూలబడ్డాడు. 'ఆఁ నాగరాజూ ఎక్కడ పనిచేస్తున్నావోయ్?' అని అడిగేడు.

'శరభేశ్వరరావు గారి యినుప దుకాణంలో నండి'... అన్నాడు నాగరాజు.

'ఏం పనేమిటి అక్కడ...' అని అర్థోక్తిగా అడిగాడు పెరుమాళ్ళు.

'యింట్లోనూ, కొట్లోనూ కూడా అన్ని పనూ్ల తనే చూస్తుంటాడు' అని పర్ది చెప్పేడు వీరేశం.

'అయితే రాజూ! నీవు శరభేశ్వరరావును వదిలి నాదగ్గర కొచ్చేస్తావా...' అడిగేడు పెరుమాళ్ళు. నిలబడ్డ నాగరాజు వీరేశం ముఖంలోకి చూసి, నేలకేసి చూస్తూ నిలబడ్డాడు.

'తప్పకుండా వస్తాడు. వాడు అడవి చాకిరీ చేయించి, కడిగి యిచ్చే జీతం కంటే నువ్వే పది విలాగా యిస్తావు కదా!' ఎదర కాళ్ళకి బంధం వేసి జవాబు చెప్పేడు వీరేశం.

రత్నం మూడు గ్లాసుల్లో కాఫీ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టింది. పెరుమాళ్ళు వీరేశం తీసుకున్నారు కానియ్! నువ్వూ తీసుకో, యింకా నాదగ్గర చేరలేదు కదా' అంటూ చకిలినవ్వు విసిరాడు పెరుమాళ్ళు. నాగరాజు మొగమాటంగా అలాగే నిలబడ్డంతో రత్నం గ్లాసు అతనికి అందిచ్చి లోపలికి వచ్చేసింది రత్నం. 'రేపట్నించి చెయ్యవలసిన పని ఈ రోజే మొదలయినట్టుందే' అంటూ అదోలా చిరునవ్వు విసిరేడు పెరుమాళ్ళు. ఆ మాట ఎవర్ని అన్నాడో ఎవరికి అర్థం కాలేదు కాసేపు మంతనాలాడి వచ్చిన వాళ్ళిద్దరూ వెళ్ళి పోయేరు

రాత్రి ఎనిమిది దాటింది. రంగమ్మ చోడిజావతాగి నెమ్మదిగా వసారాలో అటూ యిటూ భారంగా అడుగులేస్తూ అప్పుడప్పుడు నెమ్మదిగా దగ్గుతూంది. పళ్ళు కుట్టుకుంటూ వచ్చి పెరుమాళ్ళు యివాళ కొంచెం బాగున్నట్టుందే' అన్నాడు అలా ఆ కబురూ యీ కబురూ చెప్పి 'రత్నం పెళ్ళి వచ్చే వారం చేసేద్దామేం' అన్నాడు

'అంతా దాని అదృష్టం. యింతకు పెళ్ళికొడుకుని చూడద్దూ' అంది రంగమ్మ.

'పెళ్ళికొడుకులేకుండా పెళ్ళా? చెట్టుకో జిట్టకో కట్టేద్దామనేమిటి? అని నవ్వుతూ తను పెళ్ళికొడుకును ఎలా వెతికి పట్టుకున్నదీ, అతను ఎలాంటి మనిషో వివరించి చెప్పాడు. రంగమ్మ భర్త మీద కృతజ్ఞత కళ్ళతోనే వరించింది. 'పోనీలెండి ఏదో తల్లిలేని పిల్ల అని చేరదీసినందుకు..... . నే బ్రతికుండగానే నెత్తి మీద రెండక్షింతలు వేసేసే ఋణం తీరిపోతుంది. అనడంతో నిటూర్చింది. రత్నం పెళ్ళి జరుగుతోంది. అని తలుస్తూనే సంతోషపడుతోంది. పెళ్ళికి చేసే ఆకొద్ది ఏర్పాట్లు తనే స్వయంగా చూస్తూంది. పెళ్ళి విషయం రత్నం చెవిని వేసింది. రత్నం గాలిలోకి తేలిపోతున్నట్టు అయింది.

'నాకెందుకమ్మా పెళ్ళి?' ఆశ్చర్యంగా అడిగింది 'మీ అమ్మకి నేను బాకీ ఉన్నానే వెర్రిపిల్లా! . అందుకు యీ మాత్రంచెయ్యకుండా నాప్రాణంపోతే నాఆత్మ నీకోసం యిక్కడే ఉండిపోతుందని భయం' తన ప్రేమంతా వ్యక్తం చేస్తూ వళ్ళు నిమురుతూ అంది.

రత్నానికి అవ్యక్తమైన ఆలవేదన, వ్యర్థ జీవితంలో కొత్త బాధ తరుముతున్నట్టు ఒళ్ళు తపించింది. పొంగుతన్న దుఃఖం ఎర్రబడ్డ కళ్ళల్లో కన్నీటిచారలు రేగేయి 'ఎందుకే అలాబాధ పడతావు నాదగ్గరే ఉండచ్చు నన్ను ఒదిలి వెళ్ళక్కర లేదులే! అంటూ దగ్గరగా తీసుకుంది రంగమ్మ ఎండలోంచి వచ్చిన మనిషి యింట్లోకి వచ్చి చల్లని చోట కూర్చున్నట్టుగా అనుకుంది రత్నం

'మొన్న యిక్కడకు రాలేదు నాగరాజు, అతనే పెళ్ళికొడుకు' అంటూ వివరంగా చెప్పింది రంగమ్మ . రత్నం నెమ్మదిగా దొడ్లోకి వెళ్ళిపోయింది మొన్నవచ్చిన గళ్ళతువ్వాలు తలకి చుట్టుకున్న నాగరాజునా తను పెళ్ళి చేసుకోవాలి', అని తర్కించుకుంది రత్నం. ఆమె మనసులో భూమీ ఆకాశం, నక్షత్ర నాగలోకం లాంటి అంత

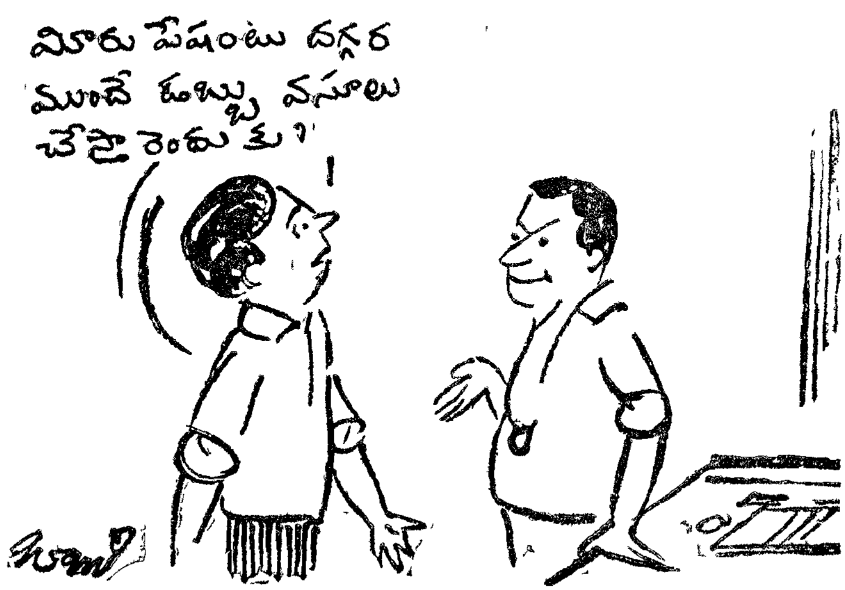

రాలు కనిపించలేదు. చిదంబరం, నాగరాజు వెలొక ప్రక్కనుంచి చూస్తున్నట్టు చివరో తనని నాగరాజు ప్రక్కకి తోసి వట్టు యిద్దరూ కలిసి దిగజారి; పాతాళానికి జారిపోతున్నట్టు భయంకరంగా ఆలోచించటం మొదలు పెట్టింది.

చిదంబరం గురించి ఆలోచించడానికి తనెవరు? తనగురించే తనకు తెలీదు. రంగమ్మ ఆదరణలో తాను పెంచుకున్న ఆశలు కుండపేలకుం విడచి వెళ్ళింది. తనజీవితమే కిందపడి శత సహస్ర శలాకలైన మట్టి కుండ అనిపించుకుంది. అయినా యింతవరకూ తనపై రంగమ్మ చూపిన ప్రేమాదరణలకు తన కృతజ్ఞత చూపి, ఆమె జీవితపర్యంతం ఆసరాగా ఆమెదగ్గర ఉండడం తన ధర్మంగా భావించింది. వెంటనే గిరున వెనక్కి తిరిగి రంగమ్మ దగ్గరకెళ్ళి ఉద్వేగంతో 'నీ యిష్ట ప్రకారం కానియ్యమ్మా' అంది రంగమ్మ కౌగలించుకుంది

ఊరి గుళ్ళో పెళ్ళయింది పెరుమాళ్ళు దొడ్లో ఒక టాకు యిల్లు వేయించి కొత్త దంపతులని గృహప్రవేశం చేయించేడు నాగరాజు పూర్తిగా పెరుమాళ్ళు బానిస అతనింట్లో ఉన్నంత సేపు యింటిపని తర్వాత కొట్లోపని వ్యవహారాలన్నీ అతనే చక్కబెట్టడం ఒక నియమ బద్ధమైన కాలమంటూ లేక యిరవై నాలుగ్గంటల్లో ఎప్పుడూ ఏదో పని కలుగ జేస్తుంటాడు పెరుమాళ్ళు. రత్నం పని మామూలే పైగా రెండో వంట కూడా చెయ్యాలి. జీవితం కూడ చర్విత చర్వణంగా, యాంత్రికంగా తయారైంది

ఆకాశంలో మబ్బులు వల్లగా కరుడు గట్టినట్లున్నాయి. చల్లటి గాలి తూగి తూగి వీస్తోంది. రత్నానికి ఆవాతావరణం చాలా శాంతి కలిగించింది. డాబామీద ఎండ వేసిన చీరలు, జాకెట్లు తెచ్చుకుందుకు పైకి వచ్చింది. చిన్నతుంపర ప్రారంభించింది. వన్నటి కూనిరాగంతో బట్టలన్నీ తీసి క్రిందికి దిగి వచ్చింది. రంగమ్మ గదిలోంచి దీర్ఘంగా ఒగర్పు వినబడుతుంది గదిలోకి వెళ్ళింది. రంగమ్మ శ్వాసకోసం బాధపడుతూ లేవదియ్యమని చెయ్యి అందించింది దిండ్లు సరిచేసి కూర్చో పెట్టింది కళ్ళు పెద్దవిచేసి శ్వాసకోసం బాధపడుతూ యింకా చూస్తూ వుంది. బీరువాలో మందు తీసి పోటో పోసింది. రంగమ్మ బాధ అమావాస్య చీకటిలా గడుస్తోంది.

పెరుమాళ్ళు సిగరెట్టు కాలుస్తూ నాగరాజు తెచ్చియిచ్చిన నోట్లకట్ట లెక్క పెడుతున్నాడు. నాగరాజు కొంతదూరంలో నించున్నాడు. పూర్తిఅయింతర్వాత పది రూపాయలు నాగరాజు వేపు విసిరేడు పెరుమాళ్ళు. నాగరాజు కృతజ్ఞతగా అందుకు జేబులో ఉంచుకున్నాడు.

'చూడు! వ్యవహారమంతా బాగాచక్కబెట్టుకోవాలి. నీకు ఎంత డబ్బు కావాల్సినా నన్ను అడుగు మొగమాటపడకు అన్నాడు పెరుమాళ్ళు మీదయ....'' అన్నాడు నాగరాజు

'ఈరోజు నుండి దుకాణంవైపు రానక్కరలేదు. అక్కడే వుండి నీపనిచూసుకో!'' పెరుమాళ్ళు లేచేడు.

నాగరాజు దొడ్లో గుడిసెలోకి వెళ్ళేడు. రత్నం కనిపించలేదు. పనిలో ఉంటుందని మంచం బయటికి లాగి, కూర్చుని బీడి అంటించేడు

"ఎంత ధర్మాత్ముడు కాకపోతే యింత సహాయం చేస్తాడు. అవునన్న పిల్లనిచ్చి పెళ్ళి చేసేడు. యిల్లిచ్చేడు చేతికి నాలుగు పైసలూ అందుతున్నాయి యింతకంటే బ్రతుకింకేం కావాలి'' హాయిగా ఆకాశం వైపు చూస్తూ బీడిదమ్ము గట్టిగా లాగేడు. కొద్దిగా పలకమారి వెళ్ళింది. ఆకలిగా వుంది. రత్నం యింకా రాలేదు. నెమ్మదిగా రంగమ్మ గదివైపు వెళ్ళేడు. అక్కడ రంగమ్మ గుండెలకి కాపడం పెడుతున్న రత్నంని చూసేడు. తిరిగి వచ్చి మంచిమీద కూలబడ్డాడు

రత్నం వచ్చింది. భోజనం మవునంగా పెట్టి మాట్లాడకుండా కూర్చుంది. నాగరాజువచ్చి కంచం దగ్గర కూచుని రత్నంకేసి చూశాడు. బొమ్మలా కూచువ్న ఆమెని చూసి,

"ఏం! అలారాయిలా కూచున్నావ్? అన్నాడు.

"ఏమీలేదు. అమ్మగారికి బాగా లేదు.'

'అదా! అయితే నేను తినేస్తాలే, అమ్మగార్ని చూడువెళ్ళి'....... అమాయకంగా ఏదో చెప్తూ కూచున్నాడు.

రత్నం కదలకుండా కూచుంది. మనస్సులో ఏదోతీవ్రమైన ఆలోచన రేగు తోన్నట్టు కనిపిస్తోంది. నాగరాజుకు ఏం మాట్లాడాలో తెలియక తికమక పడుతున్నాడు.

దీపంవైపు చూస్తూ 'వెనక వీధి వైపు కొత్తపాకలో నువ్వు రోజూ చేస్తున్నదేమిటి?' అడిగింది. ఏలా సమాధానం చెప్పాలో తోచలేదు నాగరాజుకు కాసేపు పూరుకుని 'ఏమీలేదు. బ్రతుకుతెరువు అయ్యగారి చలవ. నాలుగు డబ్బులు దొరుకుతున్నాయి' అంటూ నెమ్మదిగా అన్నాడు.

నాగరాజుకు సారాబట్టీలో అనుభవం ఉందన్న సంగతి పెరుమాళ్ళుకు తెలుసు. వెనకవైపు వీధికి దగ్గరగా కొత్త పాక వేయించి దాంట్లో సారా వ్యాపారానికి నాగారాజు చేత ప్రారంభోత్సవం చేయించేడు. నాలుగైదు రోజుల్నుంచి నాగరాజుకి యిదే హడావిడి విన్నటినించి సారా తయారవుతూంది. మరో వేపునించి అది చెలామణి అయిపోతూంది. రోజూ ఏభై, అరవై పైగా లాభం కిడుతోంది. నాగరాజుకి కూడ ఐదు, పది రోజుకి మిగులు తోంది నాగరాజులో ఉత్సాహం కనిపెట్టే రత్నం యీ రోజు అడిగింది యీ రెండ్రోజుల సంపాదన వివరాలు చెప్పి, 'నీకు నెలాఖరుకి గొలుసు చేయిస్తా' అన్నాడు. రత్నం తనలో తనే నవ్వుకుని 'ఈ వ్యాపారం ఎంత తొందరగా మానుకుంటే అంత మంచిది' అని రంగమ్మకోసం కదిలి వెళ్ళిపోయింది. నాగరాజు అమాయకంగానే ఏమిటీమాట అనుకుని వెనక వీధి వైపు కదిలిపోయాడు.

రోజు రోజుకు రంగమ్మ నీరసించిపోయింది. ఎన్ని మందులైనా కుదురు లేకుండా పోయింది. రత్నం యింక యిరవై నాలగ్గంటలూ ఆమె దగ్గరే గడుపుతోంది. నాగరాజు తన ధ్యానంలో తను పడ్డాడు. నమ్మిన బంటు యజమానికి లాభంమీద లాభం సంపాదించి పెడుతున్నాడు.

* * *

మునిమాపు చీకటి. రత్నం రంగమ్మకి చెంచాతో మందు తాగిస్తూంది. దొడ్లో ఏదో అలికిడి వినిపించింది, రత్నం వసారా

లోంచి చూసింది పోలీసులు మధ్య నాగరాజు ఏదో అడుగుతున్నారు యింతలో పెరుమాళ్ళు అక్కడికి వెళ్ళేడు ఏమీ తెలియని వాడిలా నమస్కారం పెట్టి నిల బడ్డాడు

'ఈ వ్యాపారం ఎవరిదండి? వీడెవడు?' అడిగాడు యినస్పెక్టరు

'వీడు మా యింట్లో నౌఖరు వీడి పెళ్ళాం చిన్నప్పట్నుంచి మా యింట్లో పెరిగింది అందుకని యిక్కడే ఒక పాక వేసుకోనిచ్చేం ఏం ఏంచేసేడు' అని అడిగేడు అమాయకంగా వారేదో చెప్పేరు

'హారినీ! యిది ఎప్పట్నుంచిరా, డబ్బు లేకపోతే నన్నడగాలి గాని యిదేం పనిరా కాగా నా యింట్లోనే పెట్టేవ్!' ఈ మాట లెవరివో అర్థం కాలేదు రత్నం వసారాలోనే కుప్పగా కూలిపోయింది వాళ్ళు నాగరాజును తీసుకెళ్ళిపోయేరు నెమ్మదిగా రంగమ్మ వచ్చి 'అదేమిటే అలా పడి పోయావ్!' అంది లేచి రంగమ్మను గది లోకి తీసికెళ్ళి వివరం ఏడుస్తూ చెప్పింది

పెరుమాళ్ళు రత్నాన్ని పిల్చి 'ఇదేం పెద్ద విషయం కాదు బెంగపెట్టుకోకు నాగరాజు రెండు రోజుల్లో వచ్చేస్తాడు మనదింకా కొత్త కదా గాడిలో పడలేదు' అంటూ వికటంగా నవ్వాడు

రంగమ్మ పెరుమాళ్ళుని గదిలోకి పిల్చి ఏడుస్తూ రోషంగా 'అది నాకు తల్లి బిడ్డకు చేసినట్టు చాకిరీచేస్తోంది దాని ఋణం తీర్చలేనిది ఏమిటీపని అబ్బాయిని వెంటనే తీసుకురండి' అంది పెరుమాళ్ళు వెళ్ళిపోయాడు.

రత్నానికి ఈ పరిసరాలపై అసహ్యం కలిగింది యిన్నాళ్ళూ రంగమ్మకోసం ఆమె సేవకోసం ఏదో అనుభూతిలో అక్కడ ఉండి పోయింది ఏది ఏమైనా యింక ఆ పరిధిలో నూతిలో కప్పలా ఉండే కంటే, బయటికి వెళ్ళి తన భర్తని తను తెచ్చుకోవాలనే జిజ్ఞాస కలిగింది నాగరాజు రాందే, అతనికి చెప్పందే దీనికి పరిష్కారం లేదు అతని రాకకై ఎదురు చూస్తోంది.

నాలుగు రోజులకి పెరిగిన గడ్డం, పీక్కుపోయిన కళ్ళతో నాగరాజు దొంగలా వచ్చి యింట్లో ఒక మూల కూచున్నాడు రత్నం ఆశ్చర్యంగా చూచింది నాగరాజు మాట్లాడలేదు చీకటి తెరల్లో రత్నం ముఖంలో కన్నీటి చారలు కన్పడుతున్నాయి. నాగరాజు సిగ్గుతో ఏడ్చేడు 'యిదివరకైతే తను ఒంటరి మనిషి యిప్పుడు యిద్దరు అప్పుడు ఎక్కడికి వెళ్ళి వచ్చినా ఎవరికీ సమాధానం చెప్పనక్కర లేదు యిప్పుడు ' ఈ విధంగా ఆలోచించి ఉద్రేకంగా 'రత్నం! యిక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోదాం కష్టంచేసి—సంపాదిద్దాం జరిగింది మర్చిపో మరింకేమీ అనక ' అన్నాడు ఆ తర్వాత యిద్దరూ చల్లగా హాయిగా ఉన్నాయి చంద్రుడు బయట పడ్డాడు అంతా వెన్నెలతో మెరుస్తోంది

ప్రొద్దున్నే నెమ్మదిగా రంగమ్మగదిలో అడుగు పెట్టింది రత్నం రంగమ్మ ప్రశాంతంగా పడుకుని ఉంది అలికిడికి నెమ్మదిగా కళ్ళు తెరిచి 'కాస్త మందిస్తావా?' అంది నెమ్మదిగా మందిస్తూ 'అమ్మా, నేను వెళ్ళిపోతాను' అంది 'ఎక్కడికే మతికాని పోయిందా ' అంటూనే దగ్గుతూ వాలి పోయింది రంగమ్మ పెరుమాళ్ళు పూజ పూర్తిచేసి యివతలికి వచ్చి 'ఏం జరిగింది' అని, రంగమ్మని చూసి డాక్టరుకోసం వీధిలో ఎవర్నోపంపి లోపలికొచ్చాడు వచ్చేటప్పటికి యింకేమీ వద్దన్నట్టుగా చేతులూపి రత్నం బుగ్గలు నిమిరి శాశ్వతంగా నిద్రపోయింది యిన్నేళ్ళుగా నిద్రకోసం పోరాడిన రంగమ్మ.

చేసిన పాపాల ఫలితమా అన్నట్టు పది రోజులకి రంగమ్మకోసం వెళ్ళి పోయాడు పెరుమాళ్ళు వ్యవహారమంతా చిదంబరంపైన పడింది యిద్దరికీ యథా విధిగా కర్మ కాండలు జరిపించి చిదంబరం, ఆస్తి వ్యవహారాలు అన్నీ తేల్చి ఒక పక్కకి తీసుకువచ్చాడు రత్నం నాగరాజులకి యివి అప్పచెప్పాలనే కోరిక కూడ అతనికి వచ్చింది కాని అప్పుడే తెలిసింది పెరమాళ్ళుకి యింకా మిగిలిన చరిత్ర

రత్నాన్ని పిలిచి 'నువ్వూ, నాగరాజూ ఎలాగూ వెళ్ళిపోతున్నారు కదమ్మా. నా సామాను కూడా సర్దుకోనియ్యండి నేనూ వచ్చేస్తున్నాను' అన్నాడు

'యింకా మీరెక్కడికి వెళ్తారు అర్థోక్తిలో ఆగి పోయింది రత్నం

'రైలుకు వీలయినప్పుడు నువ్వూ నాగరాజూ శ్రీరంగపురం రండి' అంటూ తన చిరునామా యిచ్చి లోపల గదిలోకి చూపించాడు

ఆగదిలో నలభై ఏళ్ళ స్త్రీ ఎనిమిదేళ్ళ పిల్లవాడు ఉన్నారు పెరుమాళ్ళు ఫొటోకేసి చూపించి 'నాన్నకి దణ్ణం పెట్టు బాబు, అంటోందా స్త్రీ మిగిలిన ముగ్గురూ ఒకే రైలుకివెళ్ళి పోయారు. ●

'వర్షం పడడానికి నువ్వుచేసే ప్రార్థన ఇహనైనా ఆపు చేస్తావా?